

FISZKA II – ZMIANA MAŁŻEŃSKIEGO USTROJU MAJĄTKOWEGO

Małżeński ustrój majątkowy jest zbiorem zasad mających zastosowanie do majątkowych stosunków finansowych pomiędzy małżonkami. Małżeński ustrój majątkowy nie musi mieć jednak formy określonej na cały czas trwania związku małżeńskiego. Małżonkowie mogą zmienić małżeński ustrój majątkowy z różnych powodów. Mogą zmienić ustrój rozdzielności na ustrój wspólności, przejść z ustroju wspólności do ustroju rozdzielności majątkowej albo też po prostu zmienić lub dostosować jeden lub kilka zapisów w umowie wprowadzającej ich aktualny małżeński ustrój majątkowy.

Nowa ustawa, która weszła w życie 1 stycznia 2007 r., gruntownie przekształciła procedurę zmiany małżeńskiego ustroju majątkowego, ułatwiając zmianę tego ustroju. Zatwierdzenie sądowe aktu notarialnego zmiany małżeńskiego ustroju majątkowego nie jest już obowiązkowe i jest konieczne tylko w przypadku, gdy małżonkowie mają małoletnie dzieci lub jeśli wnoszą przeciw temu sprzeciw dorosłe dzieci lub wierzyciele.

I – Zasady zmiany małżeńskiego ustroju majątkowego

Termin dwuletni i akt notarialny

Zmiana małżeńskiego ustroju majątkowego może być przeprowadzona dopiero po dwóch latach stosowania poprzedniego ustroju. Termin biegnie od dnia zawarcia małżeństwa. Ustawodawca pragnie w ten sposób uniknąć sytuacji, w której małżonkowie działają w sposób nieprzemyślany, bez rozważenia zalet i wad dotychczasowego ustroju majątkowego. Dwuletniego okresu przed zmianą ustroju należy przestrzegać nie tylko podczas pierwszej zmiany ustroju, ale także przy każdej późniejszej zmianie.

Zmiana małżeńskiego ustroju majątkowego zostaje dokonana w akcie notarialnym.

Zgodność z dobrem rodziny

Sąd Kasacyjny postanowił, że istnienie i zasadność interesu rodziny winny być poddane ocenie całościowej. Sam fakt, że jeden z członków może ponieść szkodę na skutek zmiany małżeńskiego ustroju majątkowego nie uniemożliwia tym samym dokonania zmiany tego ustroju.

Obce obywatelstwo

Należy przypomnieć tu konwencję haską z 14 marca 1978 roku, która weszła w życie we Francji 1 września 1992 r., regulującą sytuacje, w których małżonkowie mają do czynienia z problemem obcego obywatelstwa ze względu na swoje miejsce zamieszkania lub narodowość. Zgodnie z artykułem 6 konwencji „*małżonkowie mogą w dowolnej chwili w czasie trwania związku małżeńskiego zmienić prawo, jakiemu podlega ich małżeński ustrój majątkowy na inne*

prawo krajowe". Ta swoboda zmiany nie jest absolutna, ponieważ małżonkowie mogą wskazać tylko jedno z następujących praw:

- prawo państwa, którego obywatelstwo ma jedno z małżonków w chwili jego wskazania,
- prawo państwa, w którym jedno z małżonków ma zwykłe miejsce pobytu w chwili wskazania tego prawa.

Zmiana ta odbywa się na podstawie zwykłego oświadczenia małżonków w akcie notarialnym sporządzonym w formie umowy małżeńskiej.

Artykuł 6 konwencji dotyczy wszystkich małżonków, w przypadku których zaistnieje fakt obcego obywatelstwa, czy ze względu na ich narodowość, czy też ich miejsce zamieszkania, i nie wymaga określonego czasu trwania małżeństwa przed zmianą ani też upływu określonego okresu między zmianami. Zatwierdzenie sądowe nie jest w tym przypadku konieczne.

Znaczne ułatwienie zmiany małżeńskiego ustroju majątkowego od 1 stycznia 2007 roku

Nowe prawo, które weszło w życie 1 stycznia 2007 roku, wprowadziło duże zmiany w procedurze zmiany ustroju małżeńskiego poprzez ustanowienie zasady, że zezwolenie nie jest konieczne, chyba że małżonkowie mają małoletnie dzieci lub w przypadku wniesienia sprzeciwu przez dzieci pełnoletnie lub wierzycieli.

Zatwierdzenie sądowe jest wymagane tylko w przypadku gdy:

- małżonkowie mają małoletnie dziecko,
- dziecko pełnoletnie sprzeciwi się zmianie w terminie trzech miesięcy od otrzymania powiadomienia listem poleconym za potwierdzeniem odbioru (zawiadomienie jest przesyłane dziecku pełnoletniemu przez notariusza),
- jeden z wierzycieli sprzeciwi się zmianie w terminie trzech miesięcy od ogłoszenia zawiadomienia o zmianie w dzienniku urzędowym; zgłoszenia zmiany do dziennika dokonuje notariusz.

W przypadku sprzeciwu wobec zmiany małżeńskiego ustroju majątkowego akt podlega zatwierdzeniu przez sąd wielkiej instancji (tribunal de grande instance) właściwy dla miejsca zamieszkania małżonków na wspólny wniosek małżonków. Jeżeli sąd nie zatwierdzi aktu, uważa się go za nieważny i niebyły.

II – Przedmiot zmiany małżeńskiego ustroju majątkowego

Zmiana małżeńskiego ustroju majątkowego na inny

Małżonkowie mogą zmienić istniejący ustrój majątkowy na zupełnie inny ustrój. Mogą zatem zastąpić ustrój wspólności majątkowej ustrojem rozdzielności majątkowej i na odwrót.

Przyjęcie ustroju nieograniczonej wspólności majątkowej z przyznaniem całości majątku objętego tym ustrojem żyjącemu małżonkowi

Nowy ustrój może być uzupełniony o dodatkowe postanowienia w umowie, na przykład w przypadku przyjęcia ustroju nieograniczonej wspólności majątkowej z przyznaniem na własność wszystkich przedmiotów majątkowych objętych wspólnością żyjącemu małżonkowi.

W prawie cywilnym klauzula przyznania całości wspólnego majątku żyjącemu małżonkowi, wraz z zapisem pozbawiającym spadkobierców zmarłego prawa do dóbr i środków pieniężnych, które objęła wspólność majątkowa za zgodą ich poprzedniego właściciela, sprawia, że istnienie

dzieci i zstępnych nie ma wpływu na powołanie do spadku żyjącego małżonka, obejmującego cały spadek. Oznacza to, że dzieciom nie przysługują prawa wynikające z rezerwy spadkowej.

Ustrój ten implikuje brak współwłasności i podziału, ponieważ żyjący małżonek staje się właścicielem wszystkich ruchomości i nieruchomości przez sam fakt zgonu współmałżonka. W związku ze zgonem nie powstaje współwłasność i nie jest w związku z tym konieczne przystąpienie do działu majątku wspólnego.

Roszczenie o zachówek

Notariusz jest zobowiązany do zwrócenia uwagi małżonków na kwestię roszczenia o zachówek. Małżonek pozostały przy życiu, który otrzymuje cały majątek objęty nieograniczoną wspólnością majątkową, odnosi korzyść z tytułu związku małżeńskiego. Nabycie tego majątku wiąże się z ryzykiem jego zmniejszenia w przypadku istnienia dzieci niebędących wspólnymi dziećmi małżonków, jeżeli skutkuje to wejściem żyjącego małżonka w posiadanie kwoty przekraczającej część spadku rozporządzalną w stosunkach między małżonkami: dzieci mogą wówczas wnieść roszczenie zwane roszczeniem o zachówek.

Podstawą roszczenia jest to, że dzieci zmarłego małżonka niebędące dziećmi małżonka pozostałego przy życiu będą narażone na całkowite utracenie wszystkich praw do dóbr uzyskanych przez żyjącego małżonka, ponieważ zgodnie z literą prawa nie są powołane do spadku po nim. Roszczenie o zachówek pozwala im otrzymać przynajmniej kwotę zachowku ze spadku po zmarłym, który jest ich rodzicem.

Inne postanowienia dotyczące wspólności majątkowej

- Małżonkowie mogą postanowić, że w przypadku zgonu jednego z nich małżonek pozostały przy życiu uzyska, oprócz połowy majątku będącego przedmiotem małżeńskiej wspólności majątkowej, prawo użytkowania działu zmarłego małżonka.
- Małżonkowie mogą ustalić, że małżonek pozostały przy życiu uzyska nie cały majątek objęty ustrojem nieograniczonej wspólności majątkowej, ale same nabytki.
- Małżonkowie mogą ustanowić zapis naddziałowy. Klauzula taka pozwala żyjącemu małżonkowi na przejęcie jednego lub kilku składników mienia objętego ustrojem wspólności majątkowej, na przykład mieszkania lub przedsiębiorstwa rodzinnego, przed podziałem majątku objętego tym ustrojem.
- Małżonkowie mogą ustanowić zapis, że składnik wspólnego mienia zostanie przejęty przez osobę pozostałą przy życiu w zamian za odszkodowanie; klauzula ta nie zwiększa praw spadkobiercy w dzielonym majątku, a jedynie przyznaje mu preferencyjne prawo do dóbr, do których współspadkobiercy nie będą mogli rościć sobie prawa oraz które nie podlegają działowi spadku.
- Pozostały przy życiu małżonek może uzyskać prawo do wnioskowania o przyznanie lub nabycie jednego lub wielu składników majątku własnego lub osobistego zmarłego małżonka w zamian za wypłacenie odszkodowania spadkobiercom zmarłego.

Przyjęcie ustroju rozdzielności majątkowej

Z zastrzeżeniem obowiązujących przepisów podstawowych w sprawie małżeńskiego ustroju majątkowego każdy z małżonków jest w pełni niezależny w zakresie wykonywanej pracy zawodowej oraz w zarządzaniu swoim majątkiem osobistym. W związku z tym każdy z małżonków ponosi samodzielnie odpowiedzialność za swoje zobowiązania, niezależnie od ich rodzaju i nie ponosi odpowiedzialności za zobowiązania współmałżonka. Jest to bardzo ważny zapis w przypadku, gdy jeden z małżonków wykonuje działalność zawodową związaną z ponoszeniem ryzyka finansowego.

Wprowadzenie zmiany w istniejącym małżeńskim ustroju majątkowym

Małżonkowie mogą również wprowadzić zmiany w aktualnym ustroju majątkowym. Są to zasady dotyczące rozliczeń, które można zmieniać, dotyczące obliczania odszkodowań lub warunków podziału majątku objętego ustrojem wspólności, jak również zasady dotyczące domniemania własności w ustroju rozdzielności majątkowej.

III – Skutki zmiany małżeńskiego ustroju majątkowego i odwołania wierzycieli

Skutki wobec małżonków

Zmiana małżeńskiego ustroju majątkowego wchodzi w życie w dniu podpisania aktu notarialnego, jeżeli sprzeciwu przeciwko niemu nie złożą dorosłe dzieci lub wierzyciele. W przeciwnym razie nabiera mocy w dniu zatwierdzenia sądowego.

Skutki wobec osób trzecich

Zmiana małżeńskiego ustroju majątkowego nabiera mocy wobec osób trzecich trzy miesiące po naniesieniu adnotacji o tej zmianie na akcie zawarcia związku małżeńskiego przez małżonków, pod warunkiem że w umowach zawartych z osobami trzecimi małżonkowie poinformowali o zmianie swojego małżeńskiego ustroju majątkowego.

Dokonanie wpisu w księdze wieczystej

Jeżeli zmiana małżeńskiego ustroju majątkowego implikuje przeniesienie własności do nieruchomości, notariusz musi dokonać wpisu do księgi wieczystej, na przykład w przypadku objęcia ustrojem wspólności majątkowej mienia własnego.

Powództwo wierzycieli — skarga pauliańska

Ostatni ustęp artykułu 1397 francuskiego kodeksu cywilnego stanowi: „*Wierzyciele niewnoszący sprzeciwu w przypadku wystąpienia działania na ich szkodę mogą sprzeciwić się zmianie małżeńskiego ustroju majątkowego zgodnie z postanowieniami artykułu 1167*”. Artykuł 1167 dotyczy powództwa zwanego skargą pauliańską, które pozwala wierzycielom żądać uznania czynności prawnej dłużnika za bezskuteczną w przypadku, gdy w związku z tą czynnością pogorszyła się sytuacja wierzycieli.

Zmiana małżeńskiego ustroju majątkowego, która może przynieść szkodę interesom wierzycieli to zazwyczaj zmiana mająca na celu zastąpienie ustroju wspólności majątkowej ustrojem rozdzielności majątkowej. Tymczasem zmiana tego rodzaju nie ma z zasady charakteru oszukańczego. Aby żądać uznania zmiany małżeńskiego ustroju majątkowego za nieważną, wierzyciele muszą udowodnić, że przy wprowadzeniu ustroju rozdzielności małżonkowie mieli zamiar działania oszukańczego, na przykład w związku ze zbyt dużą szacowaną wysokością długów lub długami fikcyjnymi, niedokładnym określeniem mienia własnego, przydziałem mienia o wątpliwej wartości małżonkowi dłużnikowi i mienia o pewnej wartości drugiemu małżonkowi.

Postępowanie upadłościowe lub układowe w toku

Kodeks handlowy stanowi, że czynności prawne wykonane przez przedsiębiorcę, którego firma podlega postępowaniu naprawczemu lub likwidacji sądowej, są bezskuteczne w przypadku, gdy zrealizowano je w tzw. okresie „podejrzany”, zawartym pomiędzy dniem ustania płatności i dniem decyzji sądu ustanawiającej wszczęcie odpowiedniego postępowania.

IV — Opłaty notarialne oraz opodatkowanie zmiany małżeńskiego ustroju majątkowego

Wynagrodzenie notariusza jest określone w przepisach ustalających stawki poszczególnych usług

Stawka jest jednolita i obowiązuje wszystkich notariuszy.

Pobieranie podatku:

- w przypadku gdy nie jest należny podatek proporcjonalny lub progresywny: pobierana jest stała opłata w wysokości 125,00 euro.
- w przypadku gdy wspólność majątkowa zastępuje inny małżeński ustrój majątkowy: następuje zwolnienie z podatku proporcjonalnego oraz z opłaty z tytułu wpisu do księgi wieczystej, jeżeli w grę wchodzi nieruchomości, przy czym koszty administracyjne z tytułu wpisu do księgi wieczystej i publikacji praw własności do nieruchomości (dawniej opłaty dla urzędu hipotecznego) są nadal należne i wynoszą 0,10% wartości nieruchomości.
- w przypadku gdy ustrój rozdzielności majątkowej zastępuje ustrój wspólności: pobierana jest opłata rejestracyjna w wysokości 1,10% od dzielonego mienia wspólnego oraz opłata administracyjna z tytułu wpisu do księgi wieczystej i publikacji praw własności do nieruchomości w wysokości 0,10% wartości nieruchomości.